

KÄLLKOLL CORONA

Avsnitt 13

Så förändras journalistiken
Introduktion och arbetsblad

KÄLLKOLL CORONA

Programserien *Källkoll corona* består av 14 avsnitt där Jack Werner och Åsa Larsson går på djupet i nyhetsfloden, tittar på trender i sociala medier och tipsar om hur du kan bli bättre på källtillit och källkritik. Serien är en del av UR:s koncept Genomskåda – fem sätt att greppa din omvärld. Fler program finns samlade på temasidan urplay.se/tema/mik

MIK står för medie- och informationskunnighet, vilket handlar om att:

- förstå mediers roll i samhället
- kunna finna, analysera och kritiskt värdera information
- kunna uttrycka sig och skapa innehåll i olika medier.

Syfte

Programserien med tillhörande arbetsblad ger redskap och medvetenhet för att lättare kunna tolka och navigera i informationsflödet i en tid av pandemi och infodemi.

Kursplanekopplingar, årskurs 7-9

Samhällskunskap

Information och kommunikation

- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare och samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel sociala medier, webbplatser och dagstidningar.
- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden.

Svenska

Informationssökning och källkritik

- Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Kursplanekopplingar, Gy11

Gymnasieskolans uppdrag

[...] Skolan har uppgiften att till eleverna överföra värden, förmedla kunskaper och förbereda dem för att arbeta och verka i samhället. Skolan ska förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället och som utgår från grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som alla omfattas av. Eleverna ska också kunna orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde, ökad digitalisering och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska information och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. [...]

Om arbetsbladet

Arbetsbladet är indelat i två delar:

- Den första delen är en introduktion till hela programserien *Källkoll corona*. Det är en bra förberedelse inför arbetet med det första avsnittet.
- Den andra delen är en avsnittspecifik del. Den innehåller diskussionsfrågor och övningar att arbeta enskilt eller tillsammans med.

Introduktion till programserien

MIK handlar både om dig som individ, och om samhället och medier i stort. Du har ett eget ansvar för hur du delar, tar emot och tolkar information. Är du en skeptiker, som står stadigt när information flödar förbi? Eller är du lite mer okritisk, och accepterar och tar emot ny information utan att värdera den särskilt mycket? Det är vanligt att man är lite av varje.

Vi kanske tror att vi är källkritiska och känsliga för lögnen och rykten. Men sanningen är att det är svårt att veta vad som är sant och vad som är falskt. Många rykten kan dessutom vara "halvsanningar" som bygger på något verkligt. Hur man hänger upp ett påstående, en nyhet eller ett rykte har betydelse för hur det kommer att tas emot. Jack och Åsa tycker att det är en bra idé att betrakta varje dag som första april, en dag då vi alla är källkritiska och sunt skeptiska till sådant vi ser och hör.

Fråga dig själv om det du sett eller hört

- verkar för bra (eller för dåligt) för att vara sant
- stämmer med sådant du redan vet eller känner till
- har förekommit också i andra och större kanaler
- finns i olika versioner.

Vad innebär det att vara källkritisk?

I vardagen finns många tillfällen att vara källkritisk. I den tid vi upplever just nu finns stort utrymme för rykten och lögnen. Ibland för att någon tjänar på att sprida dem. Ibland för att godtrogna människor feltolkar information och för den vidare på ett felaktigt sätt. Och ibland för att det kan kännas härligt att vara först med en nyhet, för att själv bli intressant och viktig.

- Vad innebär det för dig att vara källkritisk?
- Ge exempel på någon gång då du missat att vara källkritisk. Vad handlade det om? Hur fick du reda på sanningen?
- Vilka stora kanaler finns för att ta del av nyheter och information?

Vad påverkar dig?

Vi påverkas alla av de personer vi umgås med, följer i sociala medier, lyssnar på och influeras av. Ibland behöver man se på dem med kritiska ögon för att förstå hur de påverkar en.

- Vilka följer du på sociala medier? Finns det någon gemensam nämnare för de personerna?
- Vilka lyssnar du gärna på i din bekantskapskrets?
- Vilket budskap skickar du själv ut online och offline till dina kompisar och följare?
- Har du varit med om att rykten eller osanningar har fått stor spridning online eller offline? Berätta.

Ta emot och sprida vidare

Stanna upp och fundera innan du delar något vidare! Fundera över vilken skada du riskerar att göra med att dela, skicka vidare eller sprida rykten. Att hänga ut en person kan få ödesdigra konsekvenser.

- Vilket ansvar har du som mottagare av information?
- Är du en person som går igång på skvaller? Sprider du vidare rykten för att det är kul?
- Struntar du i att det är fejk? Vad kan ett sådant agerande leda till?

Konspirationsteorier

Vi människor har stort behov av information. När vi saknar information händer det att vi börjar tillverka den själva. Det kan också hända om den information som finns inte stämmer överens med det vi själva känner till. Några kända konspirationsteorier är de om månlandningen, Kennedymordet och Michael Jacksons död.

- Varför skapas konspirationsteorier i samband med stora händelser i världen?
- Hur skapas konspirationsteorier, tror du?
- Varför sprids rykten och felaktig information i samband med coronaviruset?
- Vad kan det leda till om en konspirationsteori får fäste och många börjar tro på den?

AVSNITT 13 – SÅ FÖRÄNDRAS JOURNALISTIKEN

Dagens yrkesroll

Journalistyrket är i förändring och de klassiska rollerna inom yrkeskåren är på väg att försvinna. I deras spår kommer andra aktörer som växt fram ur den moderna medievärlden.

Reportern och nyhetskrönikören är några klassiska roller som förekommer i tidningsvärlden och i olika nyhetsprogram. Före internet var deras roller och uppdrag mycket tydliga, men med tiden har de blivit luddiga i konturerna.

Grunden i de flesta klassiska medier är *fakta – analys – åsikter*. Att hålla en balans mellan dessa har varit en ledstjärna i de stora mediehusen, som länge har dominerat nyhetsrapporteringen. Just denna balans låter oss enkelt konsumera media, ”läsa/lyssna/se på nyheterna”, vilket innebär att ta del av ett urval som gjorts. Utan att tänka på att balansen mellan fakta, analys och åsikter också är skapad av en aktör, med ett visst syfte.

- Beskriv en reporters arbete.
- Vad innebär fakta – analys – åsikter? Hur balanseras det i till exempel ett nyhetsprogram?
- Vad innebär meningen ”utan att tänka på att balansen mellan fakta, analys och åsikter också är skapad av en aktör, med ett visst syfte”?
- Kunde man lita mer på tidningar och media förr, än nu? Berätta hur du tänker.
- Varför förändras journalistiken och media, tror du?

Ledarskribenter har som jobb att skriva politiskt och ibland provocerande om utvalda teman. De flesta tidningar har en politisk färg, en inriktning som genomsyrar ledare och reportage – en vinkling helt enkelt. De stora tidningarna har olika politisk färg, och tycker ofta olika i stora politiska frågor.

Leta upp en ledare i en stor morgon- eller kvällstidning.

- Vad handlar den om?
- Vem har skrivit den?
- Vilken politisk vinkling har den?

Skrivuppgift

Skriv en kort replik (svar) till ledaren. Ge exempel på sådant som du håller med/inte håller med om. Ställ en fråga om texten.

Dagens frilansuppdrag

Mediehus och journalistjobb försvinner. Allt fler måste arbeta som frilansare och sälja sina artiklar till media, istället för att arbeta för till exempel ett mediehus.

En frilansande journalist kan också arbeta direkt mot läsare/lyssnare och försörja sig genom prenumerationer eller gåvor. För att kunna tjäna pengar som självständig journalist måste man erbjuda något som folk inte kan hitta själva. Ett sätt är att specialisera sig inom en nisch, ett smalt område. Så snart någon vill läsa eller höra något om detta område så kommer de till dig, experten. Även mediehus, tidningar och tv kan behöva köpa artiklar och inlägg inom vissa nischområden.

När många konkurrerar om uppdrag kan tonen bli allt mer bestämd och högljudd. Man vill nå genom bruset. Man vill sticka ut.

- Vad innebär det att driva en åsiktslinje?
- Inom vilka nischer (specialområden) skulle du kunna frilansa som influencer eller journalist?
- Vad skulle du vilja skriva om som frilansare på temat coronakrisen? Varför vill du skriva om det?
- Vad innebär det att tonen blir högljudd och bestämd?
Kan du se exempel på detta i rapporteringen om corona?

Dagens mediekonsument

Framtidens (och nutidens) mediekonsument behöver vara medveten om att det finns vissa risker med att konsumera media. Riskerna består i att man kan bli lurad och manipulerad. I traditionella medier finns en större tydlighet i och med tydliga roller och kontroller.

När journalistiken ändras behöver man bli mer aktiv som konsument. Man måste fråga sig om den som ligger bakom inlägget/informationen/nyheten är trovärdig, sakkunig och professionell. Är det personens egna åsikter som tar plats och lyser igenom, eller finns intressen bakom vinklingen? Kanske är inlägget köpt eller sponsrat av någon för att föra fram en viss åsikt eller påverka opinionen?

Du som konsumerar media behöver avgöra hur trovärdigt och objektivt det du ser eller hör är. Det kommer inte alltid att vara enkelt, så det är lika bra att börja öva redan nu.

- Bloggare och influencers måste alltid berätta när de är sponsrade, eller när deras inlägg är köpta av någon. Varför är det så?
- Har du påverkats av ett sponsrat inlägg någon gång? Berätta.
- Vad innebär det att vara aktiv som mediekonsument? Ge exempel
- Hur avgör man om en person är sakkunig och trovärdig? Ge exempel.
- Vilka medier litar du på? Berätta varför.
- Vilka medier litar du mindre på? Berätta varför.
- Finns redan den nya tidens journalistik, där frilansare kör sina egna race? Ge exempel.

Arbetsbladet är skapat av Anna Klockar och Mia Vestman i samarbete med UR

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges.

Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).